

Vzpostavljanje skupnostnih odgovorov na potrebe starejših ljudi: vloga neprofitnih in javnih organizacij

Interno gradivo za študente
Vera Grebenc

Razumevanje vsakdanjega življenja starejših

Poteki dneva (rutine)

Stališča do starejših

Socialni kontekst

Zdravje

Potrebe

Službe

Možni odzivi na potrebe starejših

Skupnostni pristop – upoštevanje uporabniške perspektive

Potrebe starejših ljudi

Potrebe so arbitraren pojem – povezan z vrednotami posameznika in socialno-kulturnim okoljem.

Potrebe so družbeno konstruirane

Odražajo poglede na pravice, razumevanje blaginje in revščine, kvaliteto življenja (vse to so arbitrarni pojmi)

Pomembno je, kdo definira potrebe in postavlja kriterije (nevarnost, da se ujamemo v past samoumevnosti)

Ugotovimo lahko, da so potrebe umetna tvorba, ki vsebuje štiri lastnosti. Potrebe so:

- tehnične - kot sredstvo merjenja blaginje (potrebe so podrejene preštevanju);
- normativne - kot način določanja pravil in pravičnosti (potrebe kot pravice, norme);
- instrumentalne - kot orodja, s katerimi učinkujemo na realnost (potrebe kot strategije praks, postopki);
- konstrukcijske - kot ideje, ki so konstruirane v obliki reprezentacij, s katerimi sodelujemo v odnosih z ljudmi z izmenjavo pomenov (potrebe kot koncepti vednosti v vsakdanjem življenju, koncepti ekspertskih vednosti, potrebe kot politike, ideologije).

skupnostni pristop

- upošteva lokalne značilnosti (npr. klima v kraju, značilnosti okoliša, slogi življenja, vrednote, materialne možnosti, prostor, neformalni viri...)
- ukrepi (odgovori) se prilagajajo nujam in potrebam ljudi
- načini in metode dela so dogovorjene s "ciljno" skupino (raziskovanje potreb, pogajanje, načrtovanje...)
- vsebino dela določa aktualnost in konkretnost tematike, ki jo uporabniki občutijo kot problem (oviro, težavo), npr. osamljenost, nasilje,...
- omogoča specifične odgovore (konkretiziranje in utemeljenost odgovorov)
- vključuje različne akterje lokalne skupnosti pri načrtovanju in izvajanju storitev (mreženje)
- upoštevanje formalnih (npr.: javne zavode, neprofitne organizacije, zasebne izvajalce) in neformalnih virov (npr. osebne socialne mreže, sosedska pomoč, prostovoljstvo)

POMEN PRIPOVEDI/ NARACIJE

Pripoved je tista, ki prinaša informacije in omogoča dialog med strokovnjaki in uporabniki.

Pripovedovanje mora potekati na enakopraven način, omogočati mora, da se v pripovedi odražajo osebni opisi vsakdanjih situacij, znanje, kompetence uporabnikov. Pogovor med strokovnjakom in uporabnikom mora potekati na način, da se lahko izrečejo vse posebne izkušnje ljudi (npr. glede socioekonomskega položaja, nacionalnosti, spola, vere in tako dalje), ki jih imajo ljudje na različnih ravneh vsakdanjega življenja (npr. v družini, soseski, skupnosti...).

Ko zbiramo informacije moramo biti hkrati pozorni na prepričanja, stališča (ki nam govorijo o vrednotah ljudi), pa tudi na opise dogodkov in situacij (npr. "anekdote" v službi, šoli, med prijatelji, s strokovnjaki...)

Dvojna pozornost

mikro in makro pogled:

občutljivost za posamično, individualno

- stik z raznovrstnostjo, nasprotji in celo konfliktnostjo dogajanja v skupnosti, tudi odkrivanje izjemnega in običajnega

prepoznavanje širšega družbenega konteksta

- v smislu družbenih, kulturnih, gospodarskih, političnih, ideoloških in zgodovinskih vidikov

Informanti

- ČLANI RAZISKOVANE SKUPINE
- DOBRO OBVEŠČENE KLJUČNE OSEBE (poznavalci)
 - vrstniki,
 - starši,
 - hišnik, lekarnarica, patronaža,...
- PRIPOVEDOVALCI IZ ULICE
- STROKOVNJAKI

Cilji skupnostnega dela

- ugotoviti, kateri načini dela bi ljudi učinkoviteje pritegnili k sodelovanju (aktualne tematike, privlačni načini dela, konkretni problemi)
- pri razvijanju skupnostnega modela dela upoštevati značilnosti življenja v lokalnem okolju (značilnosti skupin, vrednote, slogi življenja, infrastruktura...)
- načrtovanje odzivov, ki bodo usmerjeni v krepitev moči skupnosti (upoštevanje obstoječih virov in pomoč pri zagotavljanju nujnih virov- primer "Posočje po potresu")
- v projekt vključiti različne skupine/posameznike (medgeneracijska solidarnost)
- preseganje pozornosti zgolj na primanjkljaj/ problem. Je odkrivanje povezanosti potreb s situacijami vsakdanjega življenja in ohranjanje vpliva nad potekom življenja.

MATRICA etnografskega zemljevida vsakdanjega življenja starih

Značilnosti skupine	Socialni kontekst	Zdravje	Tveganja	Ocena služb
Starost, Spol, Narodnost Izobrazba	Življenjski slog, vsakodnevne rutine	Ocena zdravja (bolezni, težave, poškodbe)	Zaznavanje tveganj (vrste tveganj)	Zemljevid služb
Stališča do starih, zaznavanje v skupnosti	Delo, dnevne aktivnosti	Prehrana	Situacije tveganj (okolice)	Dostopnost služb
Število, Trendi	Dohodek	Dostopnost do zdravstvenih storitev	Varnost	Ocena učinkovitosti
Zemljepisna umestitev (kje živijo)	Stanovanje	Oblike samopomoči	Neposredna ogroženost (npr. nasilje, nesreče,...)	Ocena nujnih intervencij
Mobilnost	Preživetvene prakse (viri, samopomoč)	želje	Preprečevanje tveganj Pravila in norme	želje
Informiranost	Socialna mreža, stiki	potrebe (nujnosti)	Zmanjševanje tveganj Pravila in norme	potrebe (nujnosti)
Vrednote	Želje		želje	
	potrebe (nujnosti)		potrebe (nujnosti)	
↓	↓	↓	↓	↓

PRIMER 1

Potek dneva

- Spol: ženski
- Starost: 67
- Izobrazba: osnovna šola

A: Kaj bi lahko rekli zase, kako živite?

I: Živim povprečno z majhno pokojnino.

A: Kako preživite dan, kakšen je vaš način življenja?

I: Vstanem ob šestih zjutraj, možu skuham zeliščni čaj, nato skuham zajtrk, zbudim dva vnučka in ju oblečem. Po zajtrku ju odpeljem v vrtec (peš), ko pridem nazaj pospravim. Nato grem v trgovino in nato na vrt. Ob desetih dopoldne pripravim možu malico in postrežem s kavo. Ob enajstih začnem kuhati kosilo, kosiva ob pol enih. Nato ob enih pogledava poročila na televiziji. Potem se uleževa za 10 minut (počitek). Potem pospravim posodo, perem, likam, ob treh je kavica in kuhanje kosila za sinovo družino, ki pride domov. Včasih grem v vrtec po vnučka. Popoldne sem na vrtu, če je lepo vreme, vmes pazim še tretjo vnučko. Ob sedmih z možem pogledava Dnevnik in ob njem večerjava, nato pogledava kakšen film. Ob desetih greva spat.

Primer 2 a
Socialni kontekst
Socialna mreža

Vprašanje: Kdo vam pomaga pri vsakdanjih opravilih? Na koga se lahko zanesete?

Odgovor: moški, 88 let, LJ

Imam hčerko in sina, na žalost nimam nič vnukov. Sedaj, ko je žena tako zelo pozabljiva se otroka malo bolj vračata domov in mi pomagata. Hčerka za vsak dan pripravi kosilo in gre v trgovino po hrano. Razdelili smo si varstvo tako, da sem tudi jaz kakšen dan fraj in lahko počnem stvari po svoje. Največkrat grem na vikend. Z drugimi sorodniki nimam stika, najmlajša sestra je še živa in živi v domači vasi Kanalu ob Soči. En nečak pa je v Ljubljani, vendar ne vem, kdaj sem ga nazadnje videl. Bi pa rad šel pogledat svoj rojstni kraj, vendar ne vem, če bi mi avto zdržal tako relacijo.

Svoj odnos z ženo ne vem kako bi opredelil. Gre za odgovornost, skrb zanj. Veliko mojih prijateljev je že umrlo. Imam soseda, ki je zaradi upokojitve čisto obupal. Nikamor več noče, zadržuje se v hiši vse dni. Grem ga pogosto obiskat in še kaj postorim zanj. Njegova hčerka hodi le po denar k njemu. Dobre odnose imam s kmeti, kjer imam vikend. Če me kdaj ni gor, me pokličejo kaj je narobe, ali pa jaz pokličem in povprašam kaj se dogaja, če imajo kaj za pomagat, če je kaj narobe, ko je sneg, kakšna nesreča, če slišim po radiu.

TIPI POMOČI IN KOMBINACIJE »POMOČNIKOV«

*Nujne stvari opravim še sama, česar pa ne morem, naredi **mož**. Tako mi **mož** pomaga pri kuhanju, pranju perila, odnašanju smeti in nakupovanju živil. Za čiščenje in pospravljanje mi pride pomagat **ena gospa** enkrat na teden. Tako mi posesa stanovanje, pomije tla in pobriše prah... **Prijateljica** mi pride likat in pospraviti stanovanje... Veliko mi pomaga tudi **Društvo invalidov vojn**, ki me vozijo na fizioterapijo in mi pomagajo pri urejanju različnih stvari... Moža ne morem pustiti samega. Moram dobiti človeka, da mu pomaga. To je navadno **oskrbovalka** ali še ena druga gospa, ki prihaja k nama... Ne, ne morem sama postoriti nujnih stvari. Pomaga mi **sin**, **vnukinja**. Vsega več ne dosežem, ne morem vzdigniti... Vse mi morajo prinesiti drugi. Največkrat prosim za to svoje otroke, vendar jih nočem preveč obremenjevati.*

Obvladovanje tveganj

Kakšnih posebnih pravil se ne držim, mogoče le to, da ne hodim iz stanovanja... Držim se tistih pravil, katere mi da osebni zdravnik, ali za katere se dogovorimo s hčerkami. Predvsem to, da sam ne hodim po mestu, predvsem ponoči ne. In da vedno, ko kaj potrebujem, pokličem hčerke.

Previdnost, kot varnostni ukrep, navedejo praviloma vsi sogovorniki:
Zavarujem se in pazim, da se mi kaj ne zgodi. Ko grem ven, si dam denarnico v plašč namesto v torbico. Sem previdna pri hoji in pazim, da ne padem.

Najpogostejša tveganja	Izjave
Nesreče: Padci, zlomi, poškodbe	<i>Največja tveganja so padci, zlomi. Da se zavarujem pred tem, ne hodim iz stanovanja in mi vse potrebno prinesejo drugi. Zdi se mi, da drugih tveganj ni...</i> <i>Padce in poškodbe. Ko padem, si vedno kaj zlomim, zato se skušam padcem izogniti, tako da ne hodim veliko okrog...</i> <i>Padel sem in si zlomil nogo. Ne, nisem bil previden...</i> <i>Včasih se poškodujem. To so navadni padci. Zdaj se večkrat, ker težko obvladujem ravnotežje...</i> <i>Padci so, eden za drugim. Ja, na starost se pogosteje poškodujem...</i> <i>Ja, seveda se pogosteje poškodujem. Zadnjič sem spet padla, večkrat padem...</i>
Padci v stanovanju (stopnice, preproge)	<i>Kar nekajkrat sem padla v stanovanju zaradi preproge (sedaj so jo s samolepilnim trakom prilepili na tla), pa tudi po stopnicah sem padla – v bloku. Tist je blo najhujš, ko sem padla iz prvega nadstropja dol in se polomila. Po tem pa se mi zdaj vse seseda.</i>
Prometna nesreča	<i>Poškodoval sem se enkrat, ko sem imel prometno nesrečo.</i>

kategorija	Izražene potrebe - STARI
socialni kontekst •socialna mreža	socialne in čustvene potrebe starih ljudi: ZAUPNA BLIŽINA, potreba po sočloveku: družina, sorodniki, prijatelji, ljudi, ki jim zaupajo, so jim blizu in ne kar kdorkoli vključevanje v družbo, druženje
•materialna varnost	potreba po finančnih sredstva, ki zagotavljajo “dostojno preživetje”.
•stanovanje	potrebe glede stanovanja: ogrevanje, prenova, vzdrževanje, preurejanje (odpravljanje arhitekturnih ovir, npr. dvigalo)
	pripomočki na domu (npr. televizija, gospodinjski pripomočki...)
	bližina storitev
samostojnost in vpliv	želja po samostojnosti in vplivu nad potekom prihodnosti
•aktivnosti	potreba po angažiranju in aktivnosti: delo na vrtu, učenje (npr. tuji jeziki, voziški izpit, plesna šola...), skrb za domače živali, potovanja
zdravje	zdravstveno zavarovanje, dostop do kvalitetnih in hitrih storitev, dostop do zdravil, zdravstvene pripomočke, bližina storitev (zdravstveni dom, bolnica)
tveganja	potreba po zmanjševanju tveganj v prometu
službe/ storitve	Razbremenitev, potreba po pomoči v gospodinjstvu, na vrtu
	potreba po spremstvu, potreba po prevozihih, potrebe po novih oblikah bivanja
informiranje	potreba po zaupnem svetovalcu dostop do informacij o oblikah pomoči

Stari: Potrebe/ želje so povezane z neodvisnim in samostojnim življenjem

Med tipične indikatorje potreb starih sodijo:

- zdravje (poslabšanje zdravja, pokretnost, nepokretnost)
- socialna mreža (izgube pomembnih vlog)
- materialni pogoji, v katerih živijo.

Potrebe, ki jih izražajo se zavrtijo okoli dveh osi:

- os dnevnih aktivnosti (pomoč pri vsakdanjem življenju) in
- os družbene moči in vpliva (gre za odnos družbe do starih in vpliv starih nad načrtovanjem svoje prihodnosti).

Načela, vloge, naloge, metode skupnostnega projekta (kot orientacija in pripomoček pri poimenovanju aktivnosti v okviru projekta)

Načela:

- dostopnost projekta
- uporabniška perspektiva
- izbire
- vpliv uporabnikov
- participacija
- pluralnost
- sistematičnost
- učinkovitost
- inovativnost
- odzivnost
- antidiskriminatorne prakse
- povezovanje

Vloge:

- poslušalec/ka
- raziskovalec/ka
- informator/ka
- iniciator/ka
- spodbujevalec/ka
- animator/ka
- organizator/ka
- povezovalc/ka
- analitičar/ka
- evalvator/ka
- svetovalec/ka, konzultant/ka

Naloge:

- zbiranje informacij o potrebah, željah in pričakovanjih članov skupnosti (ocena potreb)
- zbiranje informacij o neodgovorjenih potrebah
- zbiranje informacij o programih,
- načrtovanje in organizacija aktivnosti
- povezovanje akterjev v lokalni skupnosti
- ocena programov, spodbujanje in razvoj novih programov
- posredovanje informacij
- dopolnjevanje obstoječih programov
- povezovanje iskalcev storitev in izvajalcev
- opora in pomoč pri gradnji in ohranjanju osebne neformalne mreže

Metode: (ki jih pri izvedbi projekta uporabljamo)

- intervju, hitra ocena in beleženje potreb
- terensko delo (tudi ulično delo, "visenje"),
- pogovor, osebni stik
- akcijsko raziskovanje, problemska konferenca,
- informiranje
- lokalne skupnostne akcije
- prireditve
- pogajanja
- problematiziranje
- vodenje in organiziranje sestankov
- skupinsko delo
- metoda spremljanja, ažuriranja, vodenja, evidentiranja

Ideja skupnostnega projekta

- Ugotavljanje potreb
- Namen in cilji projekta
- Izбира strategij
- Izdelava načrta izvedbe
- Povezovanje akterjev v skupnosti
- Implementacija
- Evalvacija/ potrebe
- Prilagajanje ciljev projekta, če odkrijemo spremenjene razmere
- ...